

všetky štandardy vedeckej práce, môže byť napísaná pútavým, nekomplikovaným jazykom, a preto prístupná nielen pre odbornú, ale aj širokú laickú verejnosť.

Myslím, že autorke sa veľmi dobre podarilo cez výskum o pomocnici-

ach v domácnosti podať zaujímavý obraz o dnešnej spoločnosti na Slovensku, o fungovaní štátu a rodiny i o dynamických premenách, ktoré priniesla veľká politická zmena pred tridsiatimi rokmi a následná transformácia celej spoločnosti.

Gabriela Kiliánová (ÚESA SAV Bratislava)

Benjamin R. Teitelbaum, *Lions of the North. Sounds of the New Nordic Radical Nationalism.* Oxford University Press, New York 2017, 210 s.–

Pokud se etnomuzikologické, respektive hudebně antropologické zkoumání má zabývat jevy, které souvisejí s významnými sociálními i politickými procesy současnosti, patří kniha Benjamin R. Teitelbauma rozhodně k těm, které stojí za to přečíst i se jimi v řadě ohledů inspirovat při vlastním zkoumání. Jak už naznačuje podtitul publikace, kniha se zabývá otázkou, jakým způsobem se v hudebních aktivitách odráží proměna radikálního severského či nordického nacionalismu a do jaké míry hudba (ne)zasahuje do politiky v dotčených zemích. Jevy, které Teitelbaum popisuje především ve Švédsku, lze stále pozorovat i jinde ve světě. Pokud obrátíme pozornost k České republice, i zde se najde zajímavá, ne tak dalece vzdálená paralela. V roce publikování Teitelbaumovy knihy zvítězila v anketě Zlatý slavík v kategorii „skupiny“ kontroverzní skupina Ortel. Její přední stejnojmenný zpěvák se rov-

něž umístil hned za Karlem Gottem. Přestože záhy následovaly pochybnosti ohledně počtu hlasů a způsobu jejich započítávání a v dalším roce se anketa nekonala vůbec, vypovídá tato skutečnost o současné atmosféře ve společnosti. Nelze si nevšimnout, že například s tvorbou Daniela Landy a skupiny Orlík z 90. let se dosud pojí nejen jistá nostalgie, ale také přesvědčení o „prorockém“ charakteru i stále narůstající aktuálnosti i nejnovějších textů dle fanoušků „největšího z našich hudebníků“.

Těžištěm knihy *Lions of the North* jsou data získaná z terénního výzkumu, tj. ze zúčastněného pozorování a polostrukturovaných i neformálních rozhovorů s hudebníky, krajně pravicovými aktivisty, ideology i politiky. Hlubší pozornost je věnována vybrané hudební tvorbě, u níž autor poskytuje základní potřebnou hudební analýzu, zabývá se též texty a zejména pak kontexty jejího vzniku, provozování i přijímání po-

sluchači. Autor na mnoha místech odkazuje i na psané projevy v rámci elektronické komunikace, například komentáře uživatelů sociálních sítí, fanoušků YouTube kanálů nebo jiných webových zdrojů. Teitelbaum se nevyhýbá objasnění osobní situovanosti vůči předmětu výzkumu i svým informátorům. Jakožto amerického etnomuzikologa, liberála částečně židovského i švédského původu jej nacionalisté fascinovali i znechucovali zároveň. Jako svůj hlavní cíl však deklaruje porozumění nikoli ideologii samotné, ale především motivacím a vývoji i proměnám v **uvažování konkrétních jednotlivců**. Z toho důvodu zvolil otevřený přístup a tzv. kolaborativní etnografii, zahrnující jistě sblížení a spolupráci s informátory. Zkoumaní byli s výzkumným záměrem i vznikajícím textem knihy průběžně obeznávaní, autor žádného z informátorů neanonymizuje. S výjimkou několika málo zmínek se nicméně s bližšími popisy reflexe zkoumaných na autorův výzkum i jeho postup nesetkáme, což je škoda. Naopak sympatickým rysem knihy je stručnost a jasnost vyjadřování, která činí publikaci čtivou a přehlednou.

Současné autorovo zkoumání vychází z nedávného historického kontextu. Výchozím obdobím, ke kterému se Teitelbaum vztahuje, jsou 90. léta. Tzv. **nový nacionalismus** se přitom ve svých současných projevech v řadě ohledů vymezuje vůči tomuto období. Teitelbaum jeho nejpodstatnější rysy popisuje prostřednictvím

momentek z hudebních akcí, ale i jiných relevantních událostí. Samostatné kapitoly jsou věnovány tvůrčím aktivitám několika skupin, sólových zpěváků i zpěvačky.

Noví nacionalisté dnes tvoří nehomogenní skupinu, která ve svém uvažování čerpá z pestré směsice ideologií **od antiliberalismu a ultrakonzervatismu** přes pravicový anarchismus, neonacismus, rasový materialismus až po identitariánství, panarianismus nebo kontradžihád. Teitelbaum představuje jako zdroje inspirace též francouzskou *Nouvelle droite* (a zejména koncept etnického separatismu s vizí světa jako *pluriversa* různých etnických společenství, která by se neměla mísit) i myšlení Antonia Gramsciho.

Nový nacionalismus se distancuje od původního agresivního skinheadismu 90. let a **pokouší se proniknout do oficiálního a většinového diskurzu**. Jak ideologové, tak i hudebníci se snaží prezentovat jako mírumilovní a vzdělaní. Sami sebe staví do role ohrožených a obětí a de facto převrací rétoriku multikulturalismu: zdůrazňují, že kvůli „barevným“ všichni zapomínají na „bílé“ Švédy (objevuje se tu fenomén „my jsme tady také“ neboli *white minoritization*; Wiegman 1999). Dochází tak k exotizaci vlastní národní specifičnosti: noví nacionalisté přitom již neodkazují na odstrašující figury Hitlera nebo Quislinga, ale na „tradiční“ prvky národní kultury, jako jsou regionální kroje, poezie nebo vikingská řemesla.

V hudbě se nový nacionalismus projevuje rozšířením spektra využívaných stylů. Skinheadský drsný punk a metal střídá lehký **pop**, prvky místní lidové hudby, písničkářské balady, a dokonce i rap nebo reggae. Na tomto fenoménu autor výstižně ukazuje, že hudební styly a žánry nemají neměnné politické nebo etnické konotace (což souvisí i s kritikou konceptu subkultur – např. Marchart 2012). I podle názorů zkoumaných snadněji podléhají přivlastňování právě novodobé, několik desetiletí existující styly, které nemají staletí trvající tradici jako „klasická“ hudba. Pokud tak je například rap velmi oblíben mezi širokým posluchačstvem (ve Skandinávii i ve Francii), stává se i pro nacionalisty přitažlivým hudebním stylem. Na využití široce oblíbených hudebních stylů lze pak uplatnit strategii „neutrálních“ a politicky korektních forem, v nichž ale lze vyslovit nekorektní obsah. Legálně provozovaná a dostupná tvorba se snaží oslovovat širší posluchačstvo texty vikingského rocku opěvujícími zemi a přírodu nebo tematizujícími národní hrdost zdánlivě neutrálními metaforami. Naopak švédská lidová hudba pro nacionalisty paradoxně přitažlivá není. Ač mezi její provo-

zovatele i posluchače patří „bílé“ Švédové a lze ji interpretovat jako tradiční kulturní dědictví, ve srovnání s jinými styly se o ni zajímá málo posluchačů a navíc byla a je oblastí zájmu levicových intelektuálů. Velmi zajímavým specifikem je i genderový rozměr nového nacionalismu v podobě tvorby zpěvačky Sagy, která získala širokou popularitu **příklonem k pop music s „patriotickými“** texty, stavěním se do role oběti a slabé ženy ohrožené imigrací a multikulturalismem. Skladba „Ode to a Dying People“ se stala dokonce kultovní písní. Otevřeně vyjadřovaný obdiv masového vraha Breivika však nakonec zpěvačku zdiskreditoval a její popularita závratně klesla.

Kniha vrcholí zajímavým závěrem: pro nové nacionalisty, kteří se snaží o hlubší erudici i racionální argumenty, počáteční zájem o hudbu poklesl. Chápou ji jako oblast, v níž se jítí emoce a vášně, které ale nevedou k výraznějším politickým úspěchům, naopak mohou hnutí poškozovat. Hudba sice stoupence posiluje emočně, ale neprohlubuje jejich intelektuální schopnosti. Navíc i sami nacionalisté si uvědomují, že hudba je oblastí neustálých vlivů, vzájemných výměn, a je proto odolná vůči snahám o „čistotu“ a izolaci.

Žiřka Skořepová (EÚ AV ČR, v. v. i.)